

Ghennadi EPURE,

master în drept, asistent-universitar

al Catedrei „Drept public și securitate a frontierei” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI

Igor SOROCEANU,

student al anului III, Facultatea de drept

Academia „Ștefan cel Mare” a MAI

SEPARATISMUL TRANSNISTREAN CA FORMĂ DE SUBMINARE A IDENTITĂȚII CULTURALE

REZUMAT

Identitatea culturală este un element primordial întru existența unei societăți democratice. Or, aceasta ar include unele drepturi și libertăți fundamentale ale omului, cum ar fi: dreptul la instruire, educație, religie, libertatea de gândire și conștiință etc. Încălcarea sistematică și flagrantă a acestor valori supreme este unul din principalele focare ale separatismului contemporan. Pentru a distruge acest flagel periculos al societății noastre este necesară identificarea cauzelor care mențin acest focar aprins.

Cuvinte-cheie: dreptul la instruire, propagandă, război psihologic, democrație, separatism etc.

SUMMARY

Cultural identity is a primary factor in the existence of a democratic society. However, this would include some fundamental rights and freedoms of the individual, such as: the right to training, education, religion, freedom of thought and conscience etc. The systematic violation and flagrant of these supreme values is one of the main focus of separatism contemporary. To destroy this scourge of our society it is necessary to identify the causes that maintain this focus on.

Keywords: right to education, propaganda, psychological warfare, democracy, separatism, etc.

Desființarea Imperiului Sovietic la sfârșitul anului 1991 a avut ca consecință formarea unei „găuri negre” pe continentul eurasiatic. De fapt, căderea Iugoslaviei lui Iosip Broz Tito și nesupunerea Chinei lui Mao Zedong, erau semnale clare despre nesiguranța lagărului comunist în fața ideilor naționaliste. Pentru Imperiul Rus aceasta a fost o lovitură inopinată prin care a conștientizat că nu mai sunt stăpâni a unui imperiu transcontinental, iar hotarul Federației Ruse a revenit la acel din sec. al XIII-lea.

Trauma suferită de ruși era cauzată și de faptul că s-au desprins de țări ca Ucraina, Georgia, Republica Moldova etc., care pe lângă faptul că erau geopolitic comode, pe teritoriul lor se mai aflau încă 20 de milioane de oameni vorbitori de limba rusă.

La aceste nenorociri pe care le-a suferit poporul rus putem evocași câteva evenimente din secolul trecut, soldate cu pierderea a mii și milioane de vieți ome-nești: războiul ruso-japonez din anul 1904-1905, în care Rusia a suferit înfrângere; războiul ruso-polonez din 1919-1920, terminat cu înfrângerea Rusiei; formarea

sistemului GULAG-urilor, ce a avut ca scop lichidarea elitei și emigrarea acesteia peste hotarele țării; Al Doilea Război Mondial 1941-1945, care s-a soldat cu moartea a milioane de oameni și prăbușirea economiei; războiul din Afganistan 1979-1989, ce a zguduit puternic potențialul țării etc.

Prin urmare, șocul produs în urma acestor evenimente a influențat liderii politici să ia decizii prompte pentru a ieși din această criză. Una din concepțiile care s-au conturat în psihologia post-sovietică a fost formarea la 21 decembrie 1991 a Comunității Statelor Independente, care este constituită din următoarele state: Republica Moldova, Armenia, Azerbaidjan, Belarus, Kazahstan, Kârgâzstan, Federația Rusă, Tadjikistan, Turkmenistan, Uzbekistan și Georgia, care s-a retras în 2008, iar Ucraina, ca urmare a anexării a Crimeii, s-a retras în 2014.

Scopul blocului CSI a fost unul clar de la bun început și anticipat de unii politologi de talie mondială, cum ar fi: Hans Joachim Morgenthau, Zbigniew Kazimierz Brzeziński, Henry Kissinger, Samuel Phillips Huntington etc.

Așadar, în accepțiunea elitelor politice, CSI este de fapt o pseudo-comunitate, activitatea de bază a căreia este războiul psihologic sau propaganda. Însă „Propaganda contemporană este diferită din punct de vedere cantitativ și calitativ de cea a altor vremuri. Datorită psihologiei moderne, extinderea și eficiența sa au crescut colosal după Al Doilea Război Mondial. Propaganda a devenit un instrument distinct al politicii externe, stând alături de instrumente tradiționale reprezentate de diplomatie și forță militară” [1, p. 356].

În susținerea acestor afirmații, una din primele acțiuni propagandiste ce au dus la dezbinarea identității culturale în Republica Moldova a fost lansată de către Boris Elțin, care în septembrie 1995 a semnat actul oficial în privința politicii Federației Ruse cu țările CSI, prin care și-a propus unele scopuri, cum ar fi: „în țările vecine trebuie să se garanteze distribuția programelor rusești televizate și radio, trebuie acordată susținerea distribuirii publicațiilor rusești în regiune și Rusia trebuie să pregătească cadre naționale pentru țările CSI.

O atenție specială trebuie oferită restabilirii poziției Federației Ruse în calitate de centru principală învățământului în spațiul post-sovietic, având în vedere necesitatea educării tinerei generații în țările CSI în spiritul relațiilor de prietenie cu Rusia” [2, p. 133].

În această ordine de idei, politica externă a Rusiei s-a îndreptat spre Transnistria, Crimeea, Osetia etc., cu un set de programe cultural-educative în rândul cetățenilor pentru a provoca conflicte psihologice în regiune. Drept urmare, s-au pus bazele unui război hibrid, având ca scop subminarea identității culturale a națiunilor.

Republica Moldova se află la momentul actual într-o situație critică ce se poate transforma într-un nou conflict armat, similar celui din 1992, reieșind din problema dreptului la educație și instruire pe teritoriul Transnistriei.

Propaganda înscrisă în actele normative a autoproclamatei Republici Moldovenești Nistriene este considerată un focar al separatismului. În acest sens, articolul 12 din „Constituția” „RMN” prevede că limbile oficiale ale „RMN” sunt „moldoveneasca”, rusa și ucraineana. În conformitate cu articolul 6 din „Legea

privind limbile RMN” (adoptată la 8 septembrie 1992), „moldoveneasca” trebuie, în toate cazurile, să fie scrisă cu alfabetul chirilic. Această „lege” prevede că utilizarea alfabetului latin ar putea constitui o contravenție prevăzută de art. 200-3 din „Codul cu privire la contravențiile administrative ale RMN”.

Rolul acestor acte normative cu izșovinist este de a distruge identitatea culturală a Republicii Moldova, generând conflicte în regiune. Astfel, în vara anului 2004, autoritățile transnistrene au închis cu forța cele șase școli din stânga Nistrului în care se folosea limba română scrisă cu alfabet latin, o măsură care a afectat cei 3,400 de elevi care învățau în aceste școli”[3]. Mai mulți profesori și părinți, care s-au opus închiderii, au fost arestați.

În legătură cu aceste încălcări grave ale drepturilor, părinții și elevii prejudiciați au înaintat o cerere la Curtea Europeană a Drepturilor Omului prin care s-au plâns în baza articolul 2 al Protocolului nr. 1, ce consacră dreptul la instruire. Potrivit acestuia, „Nimănui nu i se poate refuza dreptul la instruire. Statul, în exercitarea funcțiilor pe care și le va asuma în domeniul educației și învățământului, va respecta dreptul părinților de a asigura această educație și acest învățământ conform convingerilor lor religioase și filosofice”[4].

La data de 19 octombrie 2012, Marea Cameră a Curții Europene a pronunțat decizia în privința acestui caz, statuând: „...la 22 august 2002, poliția «RMN» a expulzat cu forța elevii și profesorii din instituția școlară «Ștefan cel Mare» din Grigoriopol. Școlii nu i-a fost permis să se redeschidă în aceeași clădire și a fost ulterior transferată la douăzeci de km distanță, pe teritoriul controlat de Republica Moldova. În iulie 2004, elevii și personalul școlii «Evrice» din Rîbnița au fost expulzați din instituție. În aceeași lună, școala «Alexandru cel Bun» din Tighina a fost amenințată cu închiderea și a fost debransată de la apă și energie electrică. La începutul anului școlar următor, ambele școli au trebuit să se stabilească în localuri mai puțin potrivite și mai puțin echipate situate în orașele lor de origine”[5].

Evenimentele descrise s-au desfășurat, desigur, sub auspiciile politicii rusești, care pentru a nu-și murdări mâinile, a dictat comportamentul forțelor de ordine transnitiene din culise. Acum ne dăm bine seama că refuzul autorităților „RMN” de a menține instruirea în limba dominantă și oficială a statului constituie unul din punctele forte ale politicii externe rusești de expansiune și care afectează în mod evident substanța dreptului la educație.

Logica Curții Europene a scos la iveală vina Republicii Moldova în acest caz, deoarece, fiind stat membru al Convenției, are obligația pozitivă de a lua toate măsurile rezonabile și corespunzătoare, care sunt necesare pentru a menține și pentru a păstra educația în limba română pe întreg teritoriul său. În ceea ce privește respectarea de către Republica Moldova a acestei obligații pozitive, soarta școlilor care utilizează alfabetul latin nu a fost inclusă printre condițiile de soluționare a conflictului în cadrul negocierilor multilaterale, și nu pare să fi fost o parte din doleanțele adresate autorităților „RMN” și guvernului rus. În plus, oficialii din „RMN” ar putea traversa liber Republica Moldova, în timp ce UE a interzis accesul pe teritoriul său pentru înalții funcționari ai puterii „RMN”. În același timp, Guvernul Republicii Moldova nu a făcut suficiente eforturi pentru

a permite copiilor să găsească localuri adecvate școlare și pentru a-i proteja împotriva hărțuirii.

O problemă subsecventă constă în descreșterea numărului de elevi care studiază în aceste școli din regiunea transnistriană. Faptul este datorat acțiunilor persistente de hărțuire și intimidare a acestor copii care și-au pierdut sentimentul național. Pentru a-i feri de aceste discriminări, părinții îi trimit la școli cu predare în limbă rusă sau la școli din dreapta Nistrului.

O întrebare care se iscă în acest sens este: care sunt factorii ce au condiționat această impasibilitate? Ca răspuns la aceste inacțiuni manifestate de către Guvernul și Parlamentul Republicii Moldova, pot fi identificate următoarele cauze:

1. supunerea oarbă a unor lideri politici față de forțele rusești, cauzată de amenințări și dependență financiară;
2. controlul politic, economic și cultural deținut de către Federația Rusă prin servicii secrete implantate în organele principale ale statului;
3. sensibilitatea morală a liderilor politici în fața provocărilor externe;
4. incompetența liderilor de a pătrunde în chintesența problemelor sociale cu care se confruntă Republica Moldova;
5. ca rezultat al primelor 4 puncte, degradarea culturală în masă a populației Republicii Moldova.

În virtutea acestui comportament docil al liderilor politici față de ideologiile rusești de expansiune și incapacitatea de a lua decizii, în cauza Catan și alții contra Moldovei și Rusiei, Curtea a constatat încălcarea art. 2al Protocolului 1 al CEDO, dreptului la instruire. Guvernul Republicii Moldova este obligat prin această hotărâre să achite 1 070 000 euro pentru prejudiciu moral și material reclamantilor.

Tensiunea psihologică instaurată de către Federația Rusă în zona transnistriană a provocat războiul cultural, care este o armă diplomatică de control regional în țările post-sovietice.

În pofida faptului că prin hotărârea Curții Constituționale nr. 36 din 05.12.2013 privind interpretarea art. 13 alin. (1) din Constituție în corelație cu Preambulul Constituției și Declarația de Independență a Republicii Moldova [6], s-a statuat că limba română este limba oficială a statului, unii lideri politici declară cert că limba vorbită de ei și care ar trebuie să fie predată în școlile din țară este limba moldovenească, așa cum se întâmplă la moment în școlile din regiunea Transnistriană.

Actul de blasfemie comis de către un lider politic, ridică semne de întrebare în privința unui iminent focar de separatism în inima mecanismului statal. Suntem de părerea că aceste acțiuni periculoase ale liderilor politici sunt și ele ordine ale forțelor oculte ale Federației Ruse pentru a menține ura și vrajba în rândul cetățenilor din Republica Moldova.

Republica Moldova a trecut odată prin sângerosul an 1992, pentru care a plătit cu sute de vieți omenеști. Unii nu au învățat lecția de pe urma acestui război, însă cei care aspiră spre o identitate culturală a neamului nostru, în fiecare zi trebuie să contribuie în măsura posibilităților la făurirea acestei identități.

Bibliografie:

1. Hans J. Morgenthau, *Politica între națiuni. Lupta pentru putere și lupta pentru pace*, Iași, Editura Polirom, 2007;
2. Збигнев Бжезинский, *Великая шахматная доска*, Москва, Издательство АСТ, 2015;
3. [Declarația Ministrului Educației al RMN, E. Bomeșko, cu privire la asigurarea dreptului la educație;](#)
4. Convenția Europeană a Drepturilor Omului, adoptată la 4 noiembrie 1950, intrată în vigoare la 3 septembrie 1953;
5. Cauza Catan și alții contra Moldovei și Federația Rusă, din 19 octombrie 2012;
6. Hotărârea Curții Constituționale nr. 36 din 05.12.2013 privind interpretarea art. 13 alin. (1) din Constituție în corelație cu Preambulul Constituției și Declarația de Independență a Republicii Moldova.

RECENZENT: Alexandru PARENIUC, doctor în drept, conferențiar universitar, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI al RM